

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM – KÖZÉPSZINT

2023. december 31-ig

A vizsgán használható segédeszközök

írásbeli: az intézmény biztosítja: termenként négy helyesírási szótár

szóbeli: az intézmény biztosítja: irodalmi szöveggyűjtemény, kötet vagy a feladatok kidolgozásával összefüggő más nyomtatott ismerethordozó a tételnek megfelelő részlete

A vizsga leírása

Írásbeli vizsga 240 perc

Feladatsor: 100 pont (I. feladatlap: Szövegértés és érvelés vagy gyakorlati szövegalkotás– 50 pont; II. feladatlap: Műértelmező szövegalkotás: műértelmezés vagy összehasonlítás – 48 pont; Helyesírás: 8 pont Íráskép: 2 pont)

Az írásbeli vizsgadolgozatokat a vizsgabizottságot működtető intézmény szaktanára javítja és értékeli. Az értékelés a központi javítási-értékelési útmutató alapján történik.

Szóbeli vizsga 15 perc (a témaköröket az intézmény határozza meg) – 50 pont

A vizsgázó vázlatot készíthet, amelyet tétele kifejtése közben használhat. A tételt a vizsgázónak önállóan kell kifejtenie. A szóbeli vizsga egy magyar nyelvi és egy irodalmi tételhez megfogalmazott feladat megoldásából és a megoldás kifejtéséből áll.

Témakörök az érettségi vizsgán

MAGYAR NYELV

Kommunikáció

A nyelv mint kommunikáció (A kommunikációs folyamat tényezőinek, céljának, funkcióinak, valamint ezek összefüggésének megértése, bizonyítása beszédhelyzetek elemzésével, szövegértelmezéssel, szövegalkotással. A nyelv szerepe a kommunikációban.)

Pragmatika (A sikeres nyelvhasználat gyakorlata: a nyelvhasználat, a társalgás összetevői; beszédaktusok; az együttműködés elve; udvariassági formák.)

Nyelvi és vizuális kommunikáció (Az emberi kommunikáció nem nyelvi jelei és kifejezőeszközei)

A kommunikáció működése (A kommunikáció formája: a szóbeliség és az írásbeliség.; A szövegfajták tartalmi és formai jellemzőinek kapcsolata a kommunikációs folyamattal.; Példák a különböző közlésmódok kommunikációs funkcióira.)

Személyközi kommunikáció (Kommunikációs zavar, manipuláció, elvárás, megfelelés.)

A tömegkommunikáció (A különféle kommunikációs helyzetekben elhangzó üzenetek céljának dekódolása, az üzenetek szándékának felismerése.; Tény és vélemény, tájékoztatás és véleményközlés megkülönböztetése a tömegkommunikációban.; A kommunikáció típusainak, jellemzőinek megismerése; A tömegkommunikáció jellemzői, funkciói, megjelenési formái, nyelvi és képi kifejezési formái; A reklámok, internetes felületek; Néhány tömegkommunikációs műfaj.)

A magyar nyelv története

A nyelv mint történeti képződmény (Változás és állandóság a nyelvben. Nyelvi változások felismerése a jelenkorban és múltban, példák alapján.)

A magyar nyelv rokonsága (A magyar nyelv eredete, finnugor rokonságának bemutatása.)

Nyelvtörténeti korszakok (A magyar nyelv történetének fő korszakai.; A nyelvtörténet forrásai: kézírásos és nyomtatott nyelvemlékek. A nyelvújítás lényege és jelentősége példák alapján.)

A magyar nyelv szókészletének alakulása (A szókészlet rétegei: ősi örökség, belső keletkezésű elemek, jövevényszók, nemzetközi műveltségszók, idegen szavak.)

Nyelvművelés (A mai magyar nyelvművelés néhány kérdése.)

Ember és nyelvhasználat

Ember és nyelv (A nyelv mint a gondolkodás része.)

A jel, a jelrendszer (A nyelv mint jelrendszer.; A jel, jelek, jelrendszerek a nyelvi és nem nyelvi közlésben.)

Nyelvváltozatok (A nyelvváltozatok rendszere, a nyelv vízszintes és függőleges tagolódása. A köznyelv jellemzői, használati területe. A nyelv társadalmi tagolódása szerinti csoportnyelvek, azok jellemző használati köre, szóincse. Csoportnyelvek, szaknyelvek, rétegnyelvek, hobbinyelvek. A szleng és az argó. Egynyelvű szótárak.)

Nemzetiségi nyelvhasználat és határon túli magyar nyelvűség (Hazánkban élő nemzetiségi nyelvhasználat.; Nyelvünk helyzete a határon túl.; Nyelvi identitás.)

Nyelv és társadalom (Nyelvi sokszínűség, nyelvi tolerancia, nyelvi diszkrimináció. A tömegkommunikáció, valamint az információs társadalom hatása a nyelvhasználatra. Az információs társadalom hatása a nyelvhasználatra és a nyelvi érintkezésre (pl. szövegszerkesztés számítógéppel, kommunikáció az interneten, elektronikus levelezés). Az új „szóbeliség” (skype, chat) jelenségei és jellemzői.)

A nyelvi szintek

Hangtan (A magánhangzók és a mássalhangzók rendszere. A hangkapcsolódási szabályosságok típusai és a helyesírás összefüggése.)

A helyesírás (A magyar helyesírás rendszerszerűsége. Helyesírási szótár, elektronikus szótárak az iskolai és hétköznapi szövegalkotásban.)

Alaktan és szótan (A morféimák, szóelemek szerepe és helyes használata a szóalak felépítésében, a szó szerkezetek alkotásában. Az alapszófajok, a viszonyzó és a mondatszók.)

A mondat szintagmatikus szerkezete (A szó szerkezet fogalma, a szintagmák típusai, szerepük a mondat felépítésében, mondatbeli viszonyaik. A mondatrészek fogalma, fajtái, felismerésük mondatban, helyes használatuk a mondatok felépítésében.)

Mondattan (A mondat fogalma, a mondat szerkesztettség és mondatfajta szerinti típusai. Az egyszerű és összetett mondatok felismerése, egyszerű mondatok elemzése. A helyes mondatszerkesztés a gyakorlatban.)

A szöveg

A szöveg és a kommunikáció (Szöveg, szövegösszefüggés, beszédhelyzet. Szövegek jellemzőinek megfigyelése. A címzett szerepe a szöveg megalkotottságában.)

A szöveg szóban és írásban (A szóbeliség és az írásbeliség hatása a szövegformálásra. A szóbeli és írott szövegek szerepe, eltérő jegyei. Szövegek alkotása a tájékoztató, érvelő, meggyőző, vitázó közlésformák néhány egyszerűbb műfajában. A szövegfonetikai eszközök és az írásjelek értelmes, kifejező alkalmazása. A szövegfonetika helyes használata.)

A szöveg szerkezete és jelentése (A szöveg és a mondat viszonya. A különféle szövegek felépítése, egységei. Szövegméret, megjelenés. A szövegkohézió, a témaháló és a cím. Bekezdés, tömb, szakasz.)

Szövegértelmezés (A szövegértés, szövegfeldolgozás technikája, olvasási típusok és stratégiák. A téma értelmezése mindennapi, ismeretterjesztő és szépirodalmi szövegekben.)

Az intertextualitás (A szövegköziség, intertextualitás jelenségeinek értelmezése irodalmi és nem irodalmi szövegekben.)

A szövegtípusok (Szövegtípusok jellemzői megjelenés, műfajok és nyelvhasználati szinterek szerint. A legjellegzetesebb közlésmódok: a beszélt nyelvi társalgási és az írott monologikus szövegek.

Nyelvhasználati szinterek szerinti szövegtípusok: mindennapi, közéleti és hivatalos, tudományos, sajtó és média, szépirodalmi. A továbbtanuláshoz, illetve a munka világában szükséges

szövegtípusok: különböző típusú önéletrajzok, motivációs levél; különböző témájú hivatalos levelek (pl. panaszos levél), kérvény, beadvány; hozzászólás, felszólalás, vitaindító, rövid ünnepi beszéd; ajánlás, méltatás; szórólap szövege.)

Az elektronikus írásbeliség és a világháló hatása a szövegre, szövegek a médiában (Az internetes szövegek jellemzői, az írott és internetes szövegek összehasonlítása, az eltérő és azonos jegyek megfigyelése, megnevezése. Az internetes adatkeresés, a különböző forrásokból származó adatok megbízhatóságának és használhatóságának kérdései. A különböző forrásból származó információk megadott szempontok szerint való összehasonlítása, megvitatása, kritikai következtetés levonása. A pontos és etikus hivatkozás. Az elektronikus média hagyományos (rádió, televízió) és új közlésmódjai (pl. honlap, blog, internet), az új közlésmódok társadalmi hatása.)

A retorika alapjai

A nyilvános beszéd (A retorika mint a meggyőzés művelete a gondolatközlésben. A beszéd felépítése, a beszéd megszerkesztésének menete az anyaggyűjtéstől a megszólalásig. A hivatalos felszólalás, hozzászólás különböző helyzetekben, a nyilvános beszéd, a közszereplés főbb nyelvi és viselkedésbeli kritériumai.)

Érvelés, megvitatás, vita A kulturált véleménynyilvánítás és vita gyakorlata. Az érvelés műfajai: a tétel, a bizonyítás, a cáfolat, az érv és az ellenérv. Az érv felépítése. Az érvelés logikája, technikája; az érvek elrendezése. A releváns és a hibás érv megkülönböztetése. A kiselőadás és a vizsgafelelet felépítése. Az állásinterjú. A hatásos előadásmód eszközei.)

A szövegszerkesztés eljárásai (Az összefoglalás funkciója és típusai)

Stílus és jelentés

Szóhasználat és stílus (Stílus és jelentés a mindennapi nyelvhasználatban, a szaknyelvben és a szépirodalomban. A jellegzetes stílustípusok (stílusárnyalatok) megismerése (pl. bizalmas, közömbös, választékos), felismerése, hatásának elemzése. Egyszerű stílusjelenségek felismerése, magyarázata. Stílusérték (alkalmi és állandó). Stílushatás.)

A szójelentés (A nyelvi szintek alkalmi és állandó stílusértékének megfigyelése, felismerésük, valamint alkalmazásuk a szövegalkotásban. A szavak jelentésének szerkezete, jelentéselemek. Egyjelentésű, többjelentésű szó, homonima, szinonima, hasonló alakú szópár, ellentétes jelentés. Egynyelvű szótárak használata (pl. Magyar szinonimaszótár, Magyar értelmező kéziszótár), valamint kétnyelvű szótárak ismerete.)

Stílusesszék (A helyzetnek, kommunikációs célnak megfelelő stílusesszék tudatos használata a szövegalkotásban. Az egyszerűbb szóképek köznyelvi és szépirodalmi szövegekben: hasonlat, metafora, metonímia. Metaforikus jelentés. Az egyszerűbb alakzatok: felsorolás, ismétlődés, ellentét, gondolatritmus.)

Stílusréteg, stílusváltozat (A leggyakoribb stílusrétegek jellemzőinek megismerése, felismerése, elemzése, összefüggésben a szövegtani jellemzőkkel. A társalgási stílus ismérvei, minősége. A közélet szinterei, a közéleti és a hivatalos stílus kritériumai, stiláris kötöttségei. A publicisztikai stílus főbb jellemzői, tipikus szóhasználat, a megjelenítés közlésértéke (pl. tipográfia, képi világ).)

IRODALOM

Művek a magyar irodalomból I. Kötelező szerzők (Ady Endre, Arany János, Babits Mihály, József Attila, Kosztolányi Dezső, Petőfi Sándor)

Művek a magyar irodalomból II. Választható szerzők (Balassi Bálint, Berzsenyi Dániel, Csokonai Vitéz Mihály, Illyés Gyula, Jókai Mór, Karinthy Frigyes, Kassák Lajos, Kertész Imre, Kölcsey Ferenc, Krúdy Gyula, Márai Sándor, Mikszáth Kálmán, Móricz Zsigmond, Nagy László, Nemes Nagy Ágnes, Németh László, Ottlik Géza, Örkény István, Pilinszky János, Radnóti Miklós, Szabó Lőrinc, Szilágyi Domokos, Vörösmarty Mihály, Weöres Sándor, Zrínyi Miklós)

Művek a magyar irodalomból III. Kortárs szerzők

Művek a világirodalomból (Az európai irodalom alapvető hagyományai: az antikvitás és a Biblia. További választható korszakok: a romantika, a realizmus, a századfordulós modernség a szimbolizmustól az avantgárdig, a 20. század.)

Színház és dráma (Szophoklész egy műve; Shakespeare egy műve; Molière egy műve; Katona József: Bánk bán; Madách Imre: Az ember tragédiája; Egy 19. századi dráma: Ibsen, Csehov; Örkény István egy drámája; Egy 20. századi magyar dráma)

Az irodalom határterületei (Egy jelenség vagy szerző vagy műfaj vagy műalkotás elemzése vagy bemutatása a lehetséges témák egyikéből.)

Regionális kultúra, interkulturális jelenségek és a határon túli irodalom (Regionális jelenségek, valamint a határon túli irodalom)